

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

GRØFTER

VESTBERG VESTRE, 1143/6,7
SARPSBORG KOMMUNE,
ØSTFOLD

HEGE PRESTTUN HELLESØE /
ANNE SKOGSFJORD /
PER OSCAR NYBRUGET

Bilde 1: Grøfter, S9 i midten. Bilde er tatt mot nord. Foto: Hege Presttun Hellesøe.

Oslo 2010

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Vestberg vestre	G.nr./ b.nr. 1143/6,7
Kommune Sarpsborg	Fylke Østfold
Saksnavn Utvidelse av kirkegård ved Ullerøy kirke	Kulturminnetype Grøfter
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 08/13155	Tiltakskode/ prosjektkode 765082
Eier/ bruker, adresse Den norske kirke, Kirkelig fellestråd, Sarpsborg, 1712 Grålum, Postboks 237, 1702 Sarpsborg	Tiltakshaver Den norske kirken, Kirkelig fellestråd i Sarpsborg
Tidsrom for utgravning 25.-29.08.2008	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum EU89-UTM; Sone 33 N: 6569336, Ø: 278548
ØK-kart CR028-5-2	ØK-koordinater
A-nr. 2009/124	C-nr. C56949
ID-nr (Askeladden) ID 109171	Negativnr. (Kulturhistorisk museum) Cf. 34014
Rapport ved: Hege Presttun Hellesøe/ Anne Skogsfjord	Dato: 21.05.2010
Saksbehandler: Per Oscar Nybruget	Prosjektleder: Per Oscar Nybruget

SAMMENDRAG

I perioden 25.-29. august 2008 ble det foretatt en arkeologisk utgravning ved Ullerøy kirke.

Det ble funnet 14 grøfter. Alle grøftene gikk i NNV-SSØ retning fra kirkegården. De var konsentrert på et 21 m bredt område, og fortsatte utenfor planområdet både i NNV og SSØ. Grøftene hadde forskjellig bredde, og de fleste svingte seg mer eller mindre nedover i NNV retning. De hadde noe forskjellig fyllmasse, men alle skilte seg klart fra massene i åkerjorden.

To grøfter ble datert, S9 til AD 660-685 og S20 til AD 540-600, begge er merovingertid. Det er sannsynlig at grøftene er vanntransporterte masser som stammer fra kirkegårdsområdet.

Vi vet at det var en middelalderkirkegård på stedet, men det er ikke kjent hvilken aktivitet som foregikk før denne ble tatt i bruk. Middelalderkirker gjerne ble reist på steder som var av rituell betydning i hedensk tid. Stedsnavnet indikerer gudedyrkelse av guden Ull.

Innhold

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	2
2. DELTAGERE, TIDSRØM	2
3. FORMIDLING	3
4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER	3
4.1 Landskap	3
4.2 Funn og fornminner	4
5. UTGRAVNINGEN	4
5.1 Problemstillinger – prioriteringer	4
5.2 Utgravningsmetode.....	4
5.3 Utgravningens forløp.....	5
5.4 Kildekritiske forhold	6
5.5 Utgravningen.....	6
5.5.1 Funnmateriale	6
5.5.2 Strukturer	6
5.5.3 Analyser	9
5.5.4 Datering	9
5.5.5 Naturvitenskapelige prøver	9
5.6 Vurdering av utgravningsresultatene, tolkning og diskusjon.....	9
6. KONKLUSJON.....	10
7. LITTERATUR	10
8. VEDLEGG	11
8.1. Strukturliste	11
8.2. Funn og prøver	13
8.2.1. Tilveksttekst.....	14
8.3. Tegninger	15
8.4. Fotoliste	15
8.5. Analyser.....	17
8.6. Kart.....	19

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

VESTBERG VESTRE, 1143/6,7, SARPSBORG KOMMUNE, ØSTFOLD FYLKE

HEGE PRESTTUN HELLESØE/ ANNE SKOGSFJORD

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Undersøkelsen fant sted i forbindelse med realisering av reguleringsplan for utvidelse av eksisterende kirkegård ved Ullerøy kirke. Det aktuelle området ligger sørvest i Sarpsborg kommune, ca 40 m nord for Ullerøy kirke, ved enden av middelalderkirkegården, og ca 200 m sør for R110. I øst avgrenses planområdet av deler av kirkegården til Ullerøy kirke.

Østfold fylkeskommune registrerte planområdet ved maskinell sjakting i tidsrommet 22.08.-26.08.2005 (Bertheussen 2005). Det ble gjort funn av flere langstrakte ”grøftelignende” spor i undergrunnen, som var vanskelig å tolke. Det var foreslått at det dreide seg om avrenningsgrøfter fra kirken eller kirkegården, eller spor etter avrenningsgrøfter eller annet i forbindelse med eldre dyrking. Det ble også foreslått at noen kan være spor etter hulveier som med tiden er endret til bekker eller vannløp.

Riksantikvaren ga, i brev av 12. september 2007, tillatelse til inngrep i det aktuelle kulturminne, med vilkår om en arkeologisk utgravning.

2. DELTAGERE, TIDSRUM

Undersøkelsen fant sted i tidsrommet 25. til 29. august 2008. Deltagerne var Hege Presttun Hellesøe som feltleder og Lisa Damstuen som feltassistent.

Prosjektleder Per Oscar Nybruget var på feltet mandag 25. august.

Aage Olsen gikk over feltet med metalldetektor den 26. august. Han hadde med seg en lærling, Trygve Måleng, som også hjalp til.

Tiltakshaver stilte med gravemaskiner. Vi fikk tilgang på en 3,5 tonns gravemaskin i 2 dager og en 9,5 tonns maskin i 1 dag. Førerene av disse var Torgeir Solberg i 2 dager og Øystein Lauvik 5,5 timer.

Magne Samdal var ansvarlig for digital innmåling som ble foretatt 1. september 2008.

3. FORMIDLING

På grunn av undersøkelsens begrensede omfang ble det ikke organisert omvisninger, men det ble svart på spørsmål fra forbipasserende. Ansatte ved Østfold fylkeskommune var innom 27. august for å se hvordan det gikk.

Perry Rolfsen fra KHM og Wilhelm Fronth var også innom på feltet.

4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER

4.1 LANDSKAP

Planområdet ligger ca 40 meter nord for Ullerøy kirke og grenser opp mot middelalderkirkegården i sør. I øst avgrenses planområdet av en nyere tids kirkegård. Høyden over havet er mellom ca 9,5 og 11 meter. Planområdet er en del av et større jorde på gården Vestberg vestre som strekker seg nesten helt ned til Rv. 110, ca 200 meter mot nord (Nybruget og Bukkemoen 2008:2).

Feltet før avdekking (Cf34014_02).

Landskap er kupert, med lave åsrygger, slake skråninger og større flater med dyrket mark. Flere steder sees også mindre skogområder med blandingsskog. Om lag 100 m nord for planområdet er høyden over havet en knapp meter, langs et bredt, øst/vest-gående søkk i terrenget. Søkket går parallelt med Rv 110. Gjennom hele forhistorien var dette et sund som skilte Ullerøy fra fastlandet og sundet var farbart med båt til langt inn i middelalderen (Bertheussen 2005:2f.).

4.2 FUNN OG FORNNINNER

Ullerøy kirke har vært kirkested siden middelalderen (id 85718), og er blant annet nevnt i skriftlige kilder i 1349. Den første kirken var en trekirke, sannsynligvis en enkel stavkirke som ble fjernet i 1635. Den nåværende kirken er fra 1725. Det er påvist en kirkegård fra middelalderen. Navnet Ullerøy har også en interessant navnehistorie og Oluf Rygh knytter navnet til gammel gudedyrkelse av guden Ull (www.dokpro.uio.no). Navnet er trolig fra før vikingtiden (<http://www.arild-hauge.com/gradsnavn.htm>).

Kirken ligger i et rikt kulturmiljø med stor tidsdybde. På gården Vestberg vestre er det registrert flere fortidsminer. Omtrent 110 meter SSØ for Ullerøy kirke ligger en steinlegging (id 11114) og ca 300 meter sør for kirken ligger en rundrøys. Det ligger også et gravfelt med to gravrøys (id 30462) og et med 5 gravhauger (id 78692) på gården.

I nord og nordøst grenser Vestberg vestre opp mot gården Gunnarstorp og her er det registrert både enkeltgraver (id 20952, 41240, 58534, 50542, 50562 og 20962) og gravfelt (id 69656, 79130, 30863, 30862 og 20949) og flere felt med helleristninger (id 50533, 50532, 40890, 11537 og 11538). På Lille-Dal i nordvest ligger deler av et stort gravfelt (id 50952) med ca 185 gravminner og et annet gravfelt (id 31258) med to gravhauger. På Brandstorp, øst og sørøst for Vestberg vestre ligger et gravfelt (id 11478), en gravrøys (id 62042) og en steinlegning (id 62044). I vest og sørvest ligger Unneberg gård hvor det befinner seg et helleristningsfelt (id 40452) med 5 skip.

5. UTGRAVNINGEN

5.1 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

Det ble under registreringen oppdaget flere grøftelignende strukturer med ukjent funksjon og alder. Derfor var følgende problemstillinger sentrale:

- Hva representerer rennene/grøftene?
- Hvor gamle er strukturene?
- Hva har foregått på denne plassen før kirken ble bygget?

For å få svar på disse spørsmålene blir det viktig å se nøyere på grøftenes form og innhold.

5.2 UTGRAVNINGSMETODE

Undersøkelsen ble gjort ved maskinell flateavdekking. Det vil si at åkerjorden ble fjernet ved hjelp av en gravemaskin med flatt skjær. Da ble strukturene synlige som nedgravninger i undergrunnen under åkerjorden. Undergrunnen ble fortløpende rensset opp med krafse og potensielle strukturer ble markert med spiker og nummerert.

Etter at nødvendig areal var blitt avdekket, ble de potensielle strukturene notert i en strukturliste, og hele feltet ble så tegnet i plan i målestokk 1:50. Et utvalg av grøftene, og de mest lovende av andre mulige anleggsporene, ble så undersøkt nærmere. Det vil si at de ble snittet, tegnet og fotografert i både plan og profil.

Avdekking av grøftene (Cf34014_14).

Da vi snittet grøftene, ble det brukt to forskjellige metoder. På to grøfter ble et område av grøften (ca 50 cm) tømt for innholdet i to omganger, og 3 profiler ble dokumentert med foto og tegning. Etterpå ble grøftemassene såldet. Ved denne metoden får man se grøftens form på et større område og man undersøker om det er gjenstander i grøften. Denne metoden er tidkrevende og det lot seg derfor bare gjøre med et utvalg av grøftene. Resten ble snittet ved at grøftene ble gravd over på et eller to steder, og så ble profilene tegnet og fotografert.

Andre typer strukturer, som mulige stolpehull, ble snittet ved at de ble delt i to og den ene delen ble så gravd vekk. Strukturen ble så enten avskrevet som naturlig fyllskifte eller dokumentert ved foto og tegning.

Det ble tatt ut makrofossilprøver, ^{14}C prøver og pollenprøver fra et utvalg av grøftene. Feltet ble også digitalt innmålt.

5.3 UTGRAVNINGENS FORLØP

Da vi kom til planområdet mandag 25. august oppdaget vi at registrerings-sjaktene hadde ligget åpne siden registreringen i 2005. Dette gjorde avdekkingen noe kronglete, siden vi ikke kunne sette gravemaskinen i sjaktene uten å først fylle området igjen først. Vi fikk startet avdekkingen av området ca kl. 15 den 25. august. I utgangspunktet hadde vi et ønske om en 16 tonns gravemaskin,

men dette var ikke mulig å få tak i, så vi måtte nøye oss med en 3,5 tonns gravemaskin frem til onsdag, da fikk vi i tillegg en 9,5 tonns maskin. Onsdag avdekket vi med to maskiner frem til kl 13.30, og ble ferdig med hele avdekkingen en times tid seinere. Da hadde vi avdekket ca 867 m².

Fra slutten av onsdag 27. august til fredag 29. august ble feltet tegnet i plan og utvalgte strukturer ble dokumentert. Vi startet med 30 strukturer, men etter en nøyere vurdering der flere strukturer ble snittet, sto vi igjen med 14 grøfter. Av disse ble 12 snittet på et eller to steder, og det ble tatt pollen- og makrofossil prøver av 9 av grøftene. Utgravningen ble avsluttet ca kl. 13 den 29. august 2008.

5.4 KILDEKRITISKE FORHOLD

Det gikk noen moderne dreneringsgrøfter igjennom feltet. Noen av disse krysset de eldre grøftene.

5.5 UTGRAVNINGEN

Matjorden besto av brun humusholdig masse som var så godt som steinfri. Undergrunnen besto av steinfri, lysegrå og oransje fin siltmasse. Matjorddybden var fra 30 til 45 cm.

5.5.1 FUNNMATERIALE

Det ble funnet to biter flint, noen bronsefragmenter og noen jerngjenstander. Det meste ble funnet med metalldetektor og alt er løsfunn fra jordhaugene. Flere av funnene kan være etterreformatoriske. Bronsefragmentene og nøkkelen av jern kan være fra middelalder.

5.5.2 STRUKTURER

30 strukturer ble registrert og tegnet i plan. Av disse ble 16 avskrevet som naturlige fyllskifter. Da sto det igjen 14 grøfter av ukjent funksjon. Alle grøftene gikk i NNV-SSØ retning fra kirkegården. De var konsentrert på et 21 m bredt område, men fortsatte utenfor planområdet både i NNV og SSØ. De var av forskjellig bredde, og de fleste svingte seg mer eller mindre nedover i NNV retning. De hadde noe forskjellig fyllmasse, men alle skilte seg klart fra massene i åkerjorden.

Grøftene var konsentrert i et 21 m bredt område (Cf34014_17).

Grøft S1: Grøften svingte seg svakt fra feltkant i SSØ til feltkant i NNV, med et lite opphold på ca 0,5 m. Dette vil si at den var minimum 17,5 meter lang, med en bredde som varierende mellom 0,1 og 1,0 m. Snittene i grøften viste en ujevn halvkuleform. Fyllmassen i grøften var en mellombrun humus- og sandholdig masse med gulgrå siltpetter.

Grøft S2: Grøften bølget seg svakt fra SSØ feltkant til NNV feltkant, de siste 4,5 m gikk den sammen med den NNV del av S4. Den fortsatte inn i feltkantene både i SSØ og NNV og var minimum 17,5 m lang og mellom 0,4 m og 1,85 m bred. Snittene viste et litt ujevnt rektangulært fyllskifte av mørkebrun humus- og sandholdig masse med flekker av lys silt.

Grøft S4: Grøften startet ca 4,5 m nedenfor SSØ feltkant, også denne svingte seg svakt nedover til den gikk sammen med S2 og forsvant inn i feltkanten i NNV. Grøften var minimum 12,5 meter lang og mellom 0,1 og 1,85 m bred. Snittet viste et ujevnt halvkuleformet fyllskifte, ca 30 cm dypt. Fyllskifte besto av flere lag: lag 1 hadde en mørkebrun humusholdig masse, lag 2 inneholdt grå silt med mellombrune flekker, lag 3 var et mørkere lag med humus og sandblandet masse, lag 4 var et siltlag (litt gulere enn undergrunnen) og lag 5 var et lite område med grus.

Grøft S3: Grøften lå rett øst for S1. Den startet i ved feltkanten i SSØ og svingte seg svakt i retning NNV i ca 4,5 m. Bredden varierte mellom 0,05 og 0,5 meter. Grøften var ujevn og bare 4 til 10 cm dyp. Fyllmassen var av mellombrun humus- og sandholdig masse med noe grus, grågul sand- og siltpetter.

Grøft S5: Grøften lå parallelt og øst for S4, og hang sammen med S2 og S4 i starten. S5 strakk seg relativt rett fra S til N i ca 10 meter, og bredden varierte mellom 0,05 og 0,45 meter. Grøften var ca 22 cm dyp med en fyllmasse av mørkebrun humus- og sandblandet masse med flekker av gulbrun silt, i bunnen var et lag med fin grus. Nedskjæringene er relativt rette.

Grøft S6: Grøften lå ca 7 meter øst for S2. Den gikk inn i feltkanten i SSØ og svingte seg ca 4,4 m mot NNV. Bredden varierte mellom 0,1 og 1,0 meter. I S6 ble et område på 60 cm av grøften tømt, noe som viste en svært ujevn grøft som var mellom 16 og 20 cm dyp. Massene var av mørkebrun humus og sand med flekker av lys fin silt. Massene ble soldet uten at noe ble funnet. Det er mulig at S19 var en forlengelse av S6.

Grøft S7: Grøften lå mellom S8 og S1 og svingte seg nedover i SSØ-NNV retning. Den var ca 3,5 m lang og mellom 0,1 og 0,35 m bred. Grøften var ujevn rektangulær, ca 12 cm dyp, med en fyllmasse av mørkebrun humus.

Grøft S8: Grøften lå mellom S2 og S7. Den var minimum 11 meter lang og strakk seg relativt rett i SSØ-NNV retning før den gikk inn i feltkanten i NNV. Bredden varierte mellom 0,2 og 1,3 meter. Fyllskifte var ujevnt, med en masse av brun og mellomgrå silt med litt rester av trekull.

Grøft S9: Grøften lå øst for S10 og vest for S11. Den svingte seg svakt i ca 16 m fra feltkanten i SSØ og i NNV retning. Den hadde en forgreining i SSØ ende som var ca 4 meter lang. Grøftens bredde varierte mellom 0,2 og 0,6 meter, og dybden mellom 15 og 22 cm. Fyllmassen var mørkebrun humusholdig masse med noe sand og gulbrune sand/siltspetter. Datert til **AD 660-685**.

Grøft S10: Grøften lå ca 1 m vest for S9. Den strakk seg relativt rett i SSØ-NNV retning i ca 16 meter før den forsvant inn i feltkanten i NNV. Grøftens bredde varierte mellom 0,3 og 1,05 meter. Den viste seg å kun være 4 cm dyp, med en masse av brun humus og et tynt spettet lag av mørkebrun fin sand med litt humus.

Grøft S13: Grøften lå vest for S1 og øst for S9. Den svingte seg i ca 5 meter SSØ-NNV retning, fra SSØ feltkant. Grøftens bredde varierte mellom 0,3 og 0,55 meter. Ved snitting viste det seg at den kun var 4-5 cm dyp. Fyllmassen var mellombrun humus og sand med grågule siltsletter.

Grøft S16: Grøften lå ca 4,5 meter vest for S19. Den svingte seg svakt i SSØ-NNV retning og forsvant inn i feltkanten i NNV. Minimum lengde på grøften var 3 m og bredden varierte mellom 0,25 og 0,65 meter. Fyllmassen besto av brun humus og sand. Denne grøften ble ikke snittet.

Grøft S19: Grøften lå vest for S22. Den svingte seg svakt i SSØ-NNV retning og forsvant inn i feltkanten i NNV. Minimum lengde var 9 m og bredden varierte mellom 0,3 og 1,6 m. Fyllmassen besto av brun humus og sand. Denne grøften ble ikke snittet.

Grøft S20: Grøften lå øst for S6. Den strakk seg ganske bent fra feltkanten i SSØ og i NNV retning i ca 2,5 meter. I S20 ble et område på 50 cm av grøften tømt, noe som viste en svært ujevn grøft som var mellom 8 og 14 cm dyp. Fyllmassen var av mørkebrun humus, med flekker av lysegrå silt. Datert til **AD 540-600**.

Grøft S22: Grøften lå ca 2,5 m øst for S19. Den var minimum 5 meter lang og gikk i SSØ-NNV retning. Den gikk inn i feltkanten i NNV. Grøften var mellom 0,6 og 1 m bred. Fyllmassen besto av mørkebrun humus. Denne grøften ble ikke snittet.

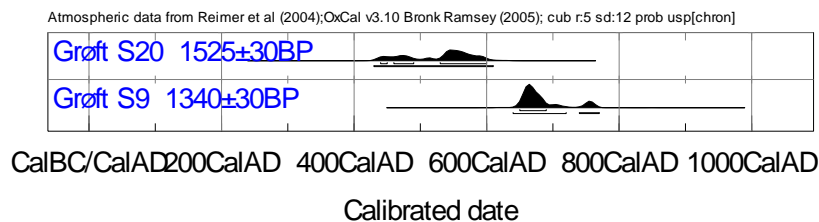
Grøft S30: Grøften lå ca 0,5 m øst for S9. Den svingte seg svakt i ca 4,5 meter i SSØ-NNV retning. Bredden varierte mellom 0,1 og 0,45 meter. Fyllmassen besto av en brun humus- og sandholdig masse. Denne grøften ble ikke snittet.

5.5.3 ANALYSER

To prøver ble vedartsanalysert av Helge I. Høeg (se vedlegg). Begge prøvene inneholdt bjørk, hassel, eik og furu.

5.5.4 DATERING

To prøver ble sendt til datering ved NTNU (se vedlegg). Begge prøvene ble datert på bjørk og hassel. S9 er datert til AD 660-685 og S20 til AD 540-600, begge er merovingertid.

5.5.5 NATURVITENSKAPELIGE PRØVER

Det ble tatt ut 9 makrofossilprøver fra grøftene og plukket kull fra to av disse til datering. Det ble tatt også tatt ut 9 pollensøyler. Ingen av prøvene ble analysert, og alle prøvene, bortsett fra de to som ble datert, er kassert.

5.6 VURDERING AV UTGRAVNINGSRISULTATENE, TOLKNING OG DISKUSJON.

Undersøkelsen ved Ullerøy kirke avdekket en rekke grøftelignende strukturer. Det har vært framlagt flere tolkninger på hva det er:

- avrenningsgrøfter fra kirken eller kirkegården?
- avrenningsgrøfter eller annet i forbindelse med eldre dyrking?
- hulveier som med tiden er endret til bekker eller vannløp?

Lignende strukturer på Borgen mellom 1049/61 i Sarpsborg ble tolket som resultat av vannsig. Massene ble tolket som vanntransporterte, og funnene som sekundært deponert. Funnene ble tolket som utvasket boplassmateriale fra området som lå høyere opp på lokaliteten (Grindkåsa 2003).

Dateringene viser at kullet i grøftene er fra merovingertid. Alle grøftene gikk i NNV-SSØ retning fra kirkegården, og det hellende terrenget og grøftenes utforming indikerer at de består av vanntransporterte masser fra området der kirkegården ligger i dag. Vi vet at det var en middelalderkirkegård på stedet, men det er ikke kjent hvilken aktivitet som foregikk før denne ble tatt i bruk. Middelalderkirker gjerne ble reist på steder som var av rituell betydning i hedensk tid. Stedsnavnet indikerer gudedyrkelse av guden Ull.

Et fossilt dyrkningslag (id 113675) ca 100 m mot SV er datert til AD 415-535. Dette indikerer at området ble ryddet og dyrket i folkevandringstid. Området ligger få meter over havet, Ullerøy var en øy og sundet som skilte den fra fastlandet var farbart med båt til langt inn i middelalderen. Det betyr at området i jernalder har vært fuktig. Man kan ikke utelukke at grøftene har sammenheng med drenering og tidlig åkerbruk.

Et utvalg av grøften ble undersøkt i plan og profil, og inntrykket er at grøftene har forskjellig bredde, dybde, form og innhold. Det ser likevel ut til at de har en fellesnevner og det er at formen virker tilfeldig og alle nedskjæringene er ujevne. Det er derfor sannsynlig at det er snakk om vannsig.

6. KONKLUSJON

Ved den arkeologiske undersøkelsen ble det funnet 14 grøfter. Alle grøftene gikk i NNV-SSØ retning fra kirkegården. De var konsentrert på et 21 m bredt område, og fortsatte utenfor planområdet både i NNV og SSØ. Grøftene hadde forskjellig bredde, og de fleste svingte seg mer eller mindre nedover i NNV retning. De hadde noe forskjellig fyllmasse, men alle skilte seg klart fra massene i åkerjorden. To grøfter ble datert, S9 til AD 660-685 og S20 til AD 540-600, begge er merovingertid. Det er sannsynlig at grøftene er vanntransporterte masser som stammer fra kirkegårdsområdet.

7. LITTERATUR

Bertheussen, M. 2005:

Kulturhistorisk registrering i Sarpsborg kommune, Ullerøy kirkegård GNR. 1143, BNR. 6,7. Østfold fylkeskommune, regionalavdelingen

Grindkåsa, L. 2003

Rapport fra arkologisk utgravning av boplasspor. Borgen mellom 1049/61, Sarpsborg, Østfold. KHMs arkiv.

Nybruget, P.O. og G.B. Bukkemoen 2008:

Prosjektplan. Arkeologisk undersøkelse av automatisk fredete kulturminner (Id. 109171). Reguleringsplan for Ullerøy kirke Vestberg vestre, 1143/5,6,7 og 8, Sarpsborg kommune, Østfold. Upublisert prosjektplan. KHMs arkiv.

Internettreferanser:

www.dokpro.uio.no (Besøkt: 06.09.08)

<http://www.arild-hauge.com/gardsnavn.htm>. (Besøkt: 06.09.08)

8. VEDLEGG

8.1. STRUKTURLISTE

Str. nr.	Type	Form i flate	Dimensjon (m)	Dybde (cm)	Element/fyll	Foto plan	Foto profil	Tegn plan	Tegn profil	Snittet	Kom.
S1	Grøft	langstrakt og ujevn	17,5 x 0,1-1,0 m	13-15 cm	Mellombrun humus- og sandholdig masse med gulgrå siltflekker.	-	x	x	x	x	vannsig?
S2	Grøft	langstrakt og ujevn	17,5 x 0,4-1,85 m	20-22 cm	Mørkebrun humus- og sandholdig masse med flekker av lys silt.	x	x	x	x	x	vannsig?
S3	Grøft	Langstrakt og ujevn	4,5 x 0,05-0,5 m	4-10 cm	Mellombrun humus- og sandholdig masse med noe grus, grågul sand- og siltpettet.	-	x	x	x	x	vannsig?
S4	Grøft	Langstrakt og ujevn. Smelter sammen med S2	13 x 0,1-1,85 m	30 cm	Fyllskiftet består av 5 lag: 1 mørkebrun humusholdig masse, 2 grå silt med mellombrune flekker, 3 mørkebrunt lag med humus- og sandblandete masse, 4 gult siltag, 5 grå grus.	x	x	x	x	x	vannsig?
S5	Grøft	langstrakt og relativt rett.	10 x 0,05-0,45 m	22 cm	Mørkebrun humus- og sandblandet masse med flekker av gulbrun silt, i bunnen er et lag med fin grus.	x	x	x	x	x	drenering?
S6	Grøft	langstrakt og ujevn	4,4 x 0,1-1 m	16-20 cm	Mørkebrun humus og sand med flekker av lys fin silt.	x	x	x	x	x	vannsig?
S7	Grøft	langstrakt og ujevn	3,5 x 0,1-0,35 m	12 cm	Mørkebrun humusholdig masse	-	x	x	x	x	vannsig?
S8	Grøft	langstrakt og relativt rett	11 x 0,2-1,3 m	14 cm	brun og mellomgrå silt med litt rester av trekull.	x	x	x	x	x	gravd grøft?
S9	Grøft	langstrakt og ujevn	16 x 0,2-0,6 m	15-22 cm	Mørkebrun humus- og sandmasser med gulbrune sand/siltpetter.	-	x	x	x	x	vannsig?
S10	Grøft	langstrakt og relativt rett.	16 x 0,3-1,05 m	4 cm	Snitt 1: brun humusholdig masse. Snitt 2: spettet lag av mørkebrun fin sand med litt humus.	-	x	x	x	x	Veldig grunn
S11	fyllskifte	ujevn	1,2 x 0,55 m			-	-	x	-	-	Avskrevet
S12	fyllskifte	oval	0,75 x 0,45 m			-	-	x	-	-	Avskrevet

S13	Grøft	langstrakt og ujevn	5 x 0,3-0,55 m	4-5 cm	Mellombrun humus og sand med grågule siltspetter.	-	x	x	x	x	Veldig grunn
S14	fyllskifte	rund	0,3 x 0,35 m			-	-	x	-	-	Avskrevet
S15	fyllskifte	Ujevn	1,35 x 0,45			-	-	-	-	-	Avskrevet
S16	Grøft	langstrakt og ujevn	3 x 0,25-0,65 m		Brun humus- og sandblandet masse	-	-	x	-	-	vannsig?
S17	fyllskifte	rund	0,4 x 0,4 m			-	-	x	-	-	Avskrevet
S18	fyllskifte	oval	0,35 x 0,45			-	-	x	-	-	Avskrevet
S19	Grøft	langstrakt og ujevn	9 x 0,3-1,6		Brun humus og sandholdig masse	-	-	x	-	-	vannsig?
S20	Grøft	langstrakt og ganske rett.	2,5 x 0,3-0,4 m	8-14 cm	Mørkebrun humusholdig masse, med flekker av lysegrå silt.	x	x	x	x	x	vannsig?
S21	fyllskifte	rund	0,35 x 0,35 m		Mørkebrun humusholdig	x	-	x	-	-	Avskrevet
S22	Grøft	langstrakt og ujevn	5 x 0,6-1 m		Mørkebrun humusholdig masse	-	-	x	-	-	vannsig?
S23	fyllskifte	rund	0,5 x 0,5 m		lysegrå og oransje silt med noen flekker av mørkebrun humus- og sandblandet masse.	x	x	x	-	x	Avskrevet
S24	Grop	ujevn	0,8 x 0,88 m	19 cm	Mørkebrun humusholdig masse med flere store og små flekker med undergrunnsilt.	x	x	x	x	x	Steinopptrekk?
S25	Fyllskifte	oval	0,55 x 0,45			-	-	x	-	-	Avskrevet
S26	Fyllskifte	ujevn				-	-	-	-	-	Avskrevet
S27	Fyllskifte	ujevn				-	-	-	-	-	Avskrevet
S28	Fyllskifte	ujevn	1,5 x 2,4			-	-	x	-	-	Avskrevet
S29	Fyllskifte	ujevn rund	0,35 x 0,4 m			-	-	x	-	-	Avskrevet
S30	Grøft	langstrakt og ujevn	4,5 x 0,1-0,45 m		Brun humus og sandblandet masse	-	-	x	-	-	vannsig?

8.2. FUNN OG PRØVER

C-nr.	Funn-nr. (felt)	Kontekst/struktur	Gjenstand(er)	St. mål	Materiale	Kommentar
	F1	løsfunn	flint	ca 5x3,5 cm	flint	Ingen sikre indikasjoner på at den er bearbeidet. Kastet.
C 56949/2	F2	løsfunn	3 bronsefragmenter	6, 2 og 1,5 cm	bronse	
C 56949/4	F3	løsfunn	brent leire	ca 3 cm	leire	
	F4	løsfunn	nagle	ca 2 cm	jern	Fra nyere tid. Kastet.
	F5	løsfunn	del av en hammer av jern	ca 7 cm	jern	Fra nyere tid. Kastet.
	F6	løsfunn	kule	ca 1,5 cm	bly	Fra nyere tid. Kastet.
C 56949/3	F7	løsfunn	nøkkel	17,2 cm lang	jern	
C 56949/1	F8	løsfunn	Nål?	9,4 cm lang	bronse	
	F9	løsfunn	flint	2,5 cm	flint	Ingen sikre indikasjoner på at den er bearbeidet. Kastet.
C 56949/2	F10	løsfunn	4 bronsefragmenter	5,5; 2,8; 1,4 og 1,5 cm	bronse	
C56949/5	F11	løsfunn	2 brente bein	2,1 og 0,7 cm	bein	
	F12	løsfunn	jerngjenstand	11 cm	jern	Kastet.
	F13	løsfunn		8 mm		Kastet.

Liste over makrofossil-/ pollenprøver

Kontekst	Makro Prøvenr.	Pollen Serie, nr.	Kommentar
S6, snitt1	P1	A. P.1-3	Ikke analysert. Kastet.
S20, snitt1	P2	A. P.1-3	Ikke analysert. Kastet.
S2, snitt1	P3	A. P.1-2	Ikke analysert. Kastet.
S4, snitt1	P4	A. P.1-5	Ikke analysert. Kastet.
S9, snitt 1a	P5	A. P.1-3	Ikke analysert. Kastet.
S5, snitt1	P6	A. P.1-3	Ikke analysert. Kastet.
S1, snitt1	P7	A. P.1-2	Ikke analysert. Kastet.
S3, snitt1	P8	A. P.1-2	Ikke analysert. Kastet.
S8, snitt1	P9	A. P.1-3	Ikke analysert. Kastet.

Liste over kullprøver

Prøvenr.	Kontekst	C-nr.	Type	Gram	Treslag	NTNU Lab.nr.	C14-dat.
KP1	S6, snitt1	utgår					
KP2	S20, snitt1	C56949/7	kull	0,4g	Bjørk, hassel, eik, furu	TRa-819	AD 540-600
KP3	S2, snitt1	utgår					
KP4	S4, snitt1	utgår					
KP5	S9, snitt 1a	C56949/6	kull	0,5g	Bjørk, hassel, eik, furu	TRa-820	AD 660-685
KP6	S5, snitt1	utgår					
KP7	S1, snitt1	utgår					
KP8	S3, snitt1	utgår					
KP9	S8, snitt1	utgår					

8.2.1. TILVEKSTTEKST

C56949/1-7

Boplassfunn fra yngre jernalder/middelalder fra ULLERØY KIRKE av VESTBERG VESTRE (1143 /6,7), SARPSBORG K., ØSTFOLD.

I forbindelse med utvidelse av eksisterende kirkegård ved Ullerøy kirke, registrerte Østfold fylkeskommune området i august 2005 (Bertheussen 2005). Det ble gjort funn av flere langstrakte grøftelignende spor i undergrunnen. Kulturhistorisk museum foretok en utgravning i perioden 25.- 29. august 2008 (Hellesøe/ Skogsfjord 2010). Det ble funnet 14 grøfter av ukjent funksjon. To av grøftene ble datert. Det ble funnet en del gjenstander av metall som kan være fra middelalder. To prøver ble vedartsbestemt av Helge I. Høeg og datert ved NTNU (i Hellesøe/ Skogsfjord 2010).

- 1) **Nål** av kobberlegering. Hodet er sirkulært, ytre diameter er 1 cm, indre 0,7 cm. Fra hodet og 1,8 cm nedover er nålen dekorert med riller. *L:* 9,5 cm. *B:* 1,0 cm. *T:* 0,7 cm. Løsfunn.
- 2) 7 **fragmenter** av kobberlegering. Et par av gjenstandene kan være deler av nåler. Et fragment er muligens av sølv. *Stl:* 6,2 cm. *Stb:* 1,1 cm. *Stt:* 0,8 cm. Løsfunn.
- 3) 1 **nøkkel** av jern. Håndsmidd. *L:* 17,2 cm. *B:* 5,3 cm. *T:* 1,0 cm. Løsfunn.
- 4) 1 bit **brent leire**. *L:* 3,3 cm. *B:* 2,5 cm. *T:* 1,0 cm. Løsfunn.
- 5) 2 biter **brente bein**. *Stl:* 2,3 cm. *Stb:* 0,7 cm. *Stt:* 0,4 cm. Løsfunn.
- 6) **Kullprøve** fra grøft S9. *Vekt:* 0,5 g. Vedartsbestemt til bjørk, hassel, eik og furu. Prøven er radiologisk datert på bjørk og hassel til 1340±30 BP, calAD 660-685 (TRA-820).
- 7) **Kullprøve** fra grøft S20. *Vekt:* 0,4 g. Vedartsbestemt til bjørk, hassel, eik og furu. Prøven er radiologisk datert på bjørk og hassel til 1525±30 BP, calAD 540-600 (TRA-819).

Orienteringsoppgave: Planområdet ligger ca 40 meter nord for Ullerøy kirke og grenser opp mot middelalderkirkegården i sør. I øst avgrenses planområdet av en nyere tids kirkegård.

LokalitetsID: 109171

Kartreferanse: ØK, CR 028-5-2. *Projeksjon:* EU89-UTM; Sone 33, *N:* 6569336, *Ø:* 278548.

Litteratur: Bertheussen, Morten, 2005, *Kulturhistorisk registrering i Sarpsborg kommune, Ullerøy kirkegård GNR. 1143, BNR. 6,7.* Østfold fylkeskommune, regionalavdelingen

Hellesøe, Hege Presttun og Anne Skogsfjord, 2010, *Rapport fra arkeologisk utgravning. Vestberg vestre 1143/6,7, Sarpsborg, Østfold.* KHMs arkiv.

8.3. TEGNINGER

Tegn.nr.	Snr.	Tolking	Dato	Sign.
1		Plantegning av feltet (Midtre del)	28.08.08	LD
2		Plantegning av feltet (østre del)	28.08.08	LD
3		Plantegning av feltet (vestre del)	28.08.08	LD
4	1	Grøft	29.08.08	LD
5	2,4	grøfter	28.08.08	HPH
6	3	grøft	29.08.08	LD
7	5	grøft	28.08.08	HPH
8	6	grøft	28.08.08	HPH
9	7,8	grøfter	29.08.08	HPH
10	9	grøft	28.08.08	LD
11	10	grøft	29.08.08	HPH
12	13	grøft	29.08.08	LD
13	20	grøft	28.08.08	HPH
14	24	grop, mulig naturlig	29.08.08	HPH
15	23	avskrevet	29.08.08	HPH
16	17,18	avskrevet	29.08.08	HPH

8.4. FOTOLISTE**Negativnr. Cf34014**

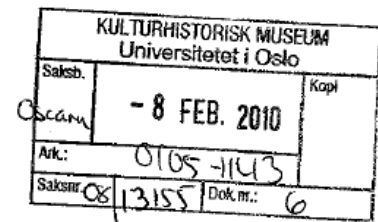
Cf.nr.	Film 1 Bildenr.	Motiv	Retning mot	Fotograf	Dato
Cf34014_02	1	Oversiktsbilde før avdekking	NNØ	Lisa Damstuen (LD)	25.08.08
Cf34014_03	2	Oversiktsbilde før avdekking	N	LD	25.08.08
Cf34014_04	3	Oversiktsbilde før avdekking	NV	LD	25.08.08
Cf34014_05	4	Gammel registreringssjakt nr. 3	NV	LD	25.08.08
Cf34014_06	5	Gammel registreringssjakt nr. 2	NV	LD	25.08.08
Cf34014_07	6	Gammel registreringssjakt nr. 1	NV	LD	25.08.08
Cf34014_08	7	Gammel registreringssjakt nr. 3	S	LD	25.08.08
Cf34014_09	8	Gammel registreringssjakt nr. 3	S	LD	25.08.08
Cf34014_10	9	Ullerøy kirke	Ø	LD	25.08.08
Cf34014_11	10	Ullerøy kirke	SØ	LD	25.08.08
Cf34014_12	11	Lisa avdekker med gravemaskin	NV	Hege Presttun Hellesøe(HPH)	26.08.08
Cf34014_13	12	Registreringssjakt 3 og NØ for den	NNV	HPH	26.08.08
Cf34014_14	13	Lisa avdekker med gravemaskin	NØ	HPH	27.08.08
Cf34014_15	14	Den "store" maskinen flytter masser	NV	HPH	27.08.08
Cf34014_16	15	Grøfter (S9 sterkest)	N	HPH	27.08.08
Cf34014_17	16	Ferdig avdekket felt	NØ	HPH	27.08.08
Cf34014_18	17	Ferdig avdekket felt	NØ	HPH	27.08.08
	18	Strukturlapp for S6	N	HPH	27.08.08
Cf34014_19	19	S6, plan	N	HPH	27.08.08
Cf34014_20	20	S6, plan	N	HPH	27.08.08
	21	Strukturlapp for S21	N	HPH	27.08.08
Cf34014_21	22	S21, plan	N	HPH	27.08.08
Cf34014_22	23	S21, plan	N	HPH	27.08.08
Cf34014_23	24	S6, snitt 1a, profil	V	HPH	28.08.08
Cf34014_24	25	S6, snitt 1a, profil	V	HPH	28.08.08
Cf34014_25	26	S6, Pollensøyle A	V	HPH	28.08.08
Cf34014_26	27	S6, snitt 1, ovenifra	V	HPH	28.08.08
Cf34014_27	28	S6, snitt 1b, profil	S	HPH	28.08.08
Cf34014_28	29	S6, snitt 1b, profil	S	HPH	28.08.08
Cf34014_29	30	S6, snitt 1c, profil	N	HPH	28.08.08
Cf34014_30	31	S6, snitt 1c, profil	N	HPH	28.08.08
	32	Strukturlapp for S20	NNV	HPH	28.08.08

Cf34014_31	33	S20, plan	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_32	34	S20, plan	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_33	35	S20, snitt 1a, profil	V	HPH	28.08.08
Cf34014_34	36	S20, snitt 1a, profil	V	HPH	28.08.08
	Film 2				
Cf34014_35	1	S20, pollensøyle A	V	HPH	28.08.08
Cf34014_36	2	S20, snitt 1b, profil	SSØ	HPH	28.08.08
Cf34014_37	3	S20, snitt 1b, profil	SSØ	HPH	28.08.08
Cf34014_38	4	S20, snitt 1c, profil	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_39	5	S20, snitt 1c, profil	NNV	HPH	28.08.08
	6	Strukturlapp for S2	N	HPH	28.08.08
Cf34014_40	7	S2 og S4, plan	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_41	8	S2 og S4, plan	SSØ	HPH	28.08.08
Cf34014_42	9	S2 og S4, plan	SSØ	HPH	28.08.08
Cf34014_43	10	S2, snitt 1, profil	S	HPH	28.08.08
Cf34014_44	11	S2, snitt 1, profil	S	HPH	28.08.08
Cf34014_45	12	S2, snitt 2, profil	N	HPH	28.08.08
Cf34014_46	13	S2, snitt 2, profil	N	HPH	28.08.08
Cf34014_47	14	S2, snitt1, pollensøyle A	S	HPH	28.08.08
Cf34014_48	15	S4, snitt 1, profil	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_49	16	S4, snitt 1, profil	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_50	17	S4, snitt 1, pollensøyle A	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_51	18	S9, snitt 1a, profil	NNV	LD	28.08.08
Cf34014_52	19	S9, snitt 1b, profil	SSØ	LD	28.08.08
Cf34014_53	20	S9, snitt 1a, pollensøyle A	NNV	LD	28.08.08
Cf34014_54	21	S5, plan	N	HPH	28.08.08
Cf34014_55	22	S9, plan (snitt 2)	SSØ	LD	28.08.08
Cf34014_56	23	S5, snitt 1, profil	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_57	24	S5, snitt 1, profil	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_58	25	S5, snitt 1, pollensøyle A	NNV	HPH	28.08.08
Cf34014_59	26	S9, snitt 2a, profil	NNV	LD	28.08.08
Cf34014_60	27	S9, snitt 2b, profil	SSØ	LD	28.08.08
Cf34014_61	28	S17, plan	Ø	HPH	29.08.08
Cf34014_62	29	S17, plan	Ø	HPH	29.08.08
Cf34014_63	30	S17, profil	NØ	HPH	29.08.08
Cf34014_64	31	S18, plan	NØ	HPH	29.08.08
Cf34014_65	32	S14, plan	NØ	HPH	29.08.08
Cf34014_66	33	S14, plan	NØ	HPH	29.08.08
Cf34014_67	34	S18, profil	NØ	HPH	29.08.08
Cf34014_68	35	S23, plan	ØNØ	HPH	29.08.08
Cf34014_69	36	S23, plan	ØNØ	HPH	29.08.08
	Film 3				
Cf34014_70	1	S1, snitt 1a, profil	NNV	LD	29.08.08
Cf34014_71	2	S1, snitt 1b, profil	SSØ	LD	29.08.08
Cf34014_72	3	S1, snitt 1a, pollensøyle A	NNV	LD	29.08.08
Cf34014_73	4	S24, plan	NØ	HPH	29.08.08
Cf34014_74	5	S24, plan	NØ	HPH	29.08.08
Cf34014_75	6	S24, profil	SV	HPH	29.08.08
Cf34014_76	7	S24, profil	SV	HPH	29.08.08
Cf34014_77	8	S25, plan	SV	HPH	29.08.08
Cf34014_78	9	S25, plan	SV	HPH	29.08.08
Cf34014_79	10	S1, snitt 2a, profil	NNV	LD	29.08.08
Cf34014_80	11	S1, snitt 2b, profil	SSØ	LD	29.08.08
Cf34014_81	12	S10, snitt 1, profil	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_82	13	S10, snitt 1, profil	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_83	14	S3, snitt 1b, profil	SSØ	LD	29.08.08
Cf34014_84	15	S3, snitt 1a, profil	NNV	LD	29.08.08
Cf34014_85	16	S3, snitt 1a, pollensøyle A	NNV	LD	29.08.08
Cf34014_86	17	S10, plan, nærbilde	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_87	18	S10, snitt 2, profil	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_88	19	S8, plan, nærbilde	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_89	20	S7, plan, nærbilde	NNV	HPH	29.08.08

Cf34014_90	21	S8, snitt 1, profil	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_91	22	S8, snitt 1, profil	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_92	23	S7, snitt 1, profil	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_93	24	S7, snitt 1, profil	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_94	25	S7 og S8, snitt 1, profil	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_95	26	S8, snitt 1, pollensøyle A	NNV	HPH	29.08.08
Cf34014_96	27	S13, snitt 1a, profil	NNV	LD	29.08.08
Cf34014_01	28	S13, snitt 1b, profil	SSØ	LD	29.08.08

8.5. ANALYSER

Høeg - Pollen, 876 842 262 MVA,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

Larvik, 2/3-09.

Til Per Oscar Nybruget.

Analyse av 2 kullprøver fra Vestberg vestre, 1143/6,7, Sarpsborg komm., Østfold. Prosjekt _____, Tiltakskode 765082.

KP 2.

Det ble bestemt 24 biter. Av disse var 12 Betula (bjerk), 2 Corylus (hassel), 7 Quercus (eik) og 3 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,1 g.

KP 5.

Det ble bestemt 25 biter. Av disse var 7 Betula (bjerk), 2 Corylus (hassel), 13 Quercus (eik) og 3 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,1 g.

Helge Irgens Høeg

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Nybruget, Per Oscar
Kulturhistorisk Museum, UIO, Fornminneseksjonen
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-4197

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TRa-819	S20, P2, Vestberg vestre Sarpsborg, Østfold	Trekull Bjørk, hassel		1525 ± 30	AD540-600	-26.5
TRa-820	S9, P5, Vestberg vestre Sarpsborg, Østfold	Trekull Bjørk, hassel		1340 ± 30	AD660-685	-25.9

Dato: 18 MAY 2010

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Sølvi Stene
Sølvi Stene

Steinar Gulltksen
Steinar Gulltksen

8.6. KART

